

**Propozycje tematów badań antidyskryminacyjnych
zebranych między 14 stycznia a 15 lutego 2014r.**

Tematy zakwalifikowane pod względem formalnym

Przesłanka: Rasa/narodowość/pochodzenie etniczne

l.p	Temat	Instytucja/ organizacja	Konkluzje opinii ekspertów
1.	Dyskryminacja wielokrotna – specyfika opresji, jakiej doświadczają kobiety z mniejszości etnicznych.	Zakład Prawa Europejskiego INP PAN	<p>Dyskryminacja wielokrotna jest zjawiskiem występującym, jednakże bardzo trudnym do skwantyfikowania. Badania FRA (oparte na tzw. self-reports) wskazują, że kobiety migrantki są prawie pięć razy bardziej narażone na dyskryminację niż przedstawicielki większości, aczkolwiek sposób szacowania zjawiska jest dyskusyjny. O dyskryminacji – jakiegokolwiek grupy mniejszościowej, nie tylko kobiet o określonym pochodzeniu etnicznym – dowiadujemy się często dlatego, że osoby należące do tej grupy mają subiektywne poczucie bycia gorzej traktowanymi i deklarują to poczucie badaczom. Wszystkie sondáže czy badania jakościowe zawierające pytania o dyskryminację dotyczą de facto doświadczeń dyskryminacji w percepcji osób należących do danej grupy, a co za tym idzie – mimo wielu zalet – mogą nie stanowić trafnego pomiaru zjawiska dyskryminacji. Są bowiem grupy mniejszościowe, które są bardziej wrażliwe i przeszacowują swoje doświadczenia dyskryminacji, są również takie, które są mniej wrażliwe i nie deklarują doświadczeń dyskryminacyjnych (Bond et al. 2010). Pomiar dyskryminacji z uwzględnieniem efektu interakcji różnych czynników musi się zatem opierać albo na metodach eksperymentalnych, albo mieć charakter pośredni w oparciu o wskaźniki nierówności w konkretnych obszarach życia społecznego. Sytuacja uchodźczyń była przedmiotem niedawno zakończonego badania prowadzonego przez SIP. Sytuacja kobiet-migrantek była przedmiotem badania prof. Krystyny Slany w ramach projektu FEMIPOL. Dyskryminacja na rynku pracy i mieszkaniowym była przedmiotem badań ISP.</p> <p>Jak zwraca uwagę FRA, w wielu krajach europejskich nie istnieje ani prawo, ani orzecznictwo dotyczące dyskryminacji wielokrotnej. Ze względu na brak odpowiednich przepisów, w przypadku postępowań sądowych ma miejsce konieczność wykazania dyskryminacji na podstawie każdej z przesłanek osobno, co jest zarówno trudne, jak i kosztowne i czasochłonne, a w konsekwencji prowadzi do tego, że sprawy dotyczące dyskryminacji wielokrotnej są rzadko wnoszone.</p>
2.	a) Mowa nienawiści wobec Romów. b) Mowa nienawiści wobec osób o innym wyznaniu/przynależności	a) Stowarzyszenie Romów w Polsce; b) Prokuratura Generalna; c) Polskie Towarzystwo	<p>Mowa nienawiści w Internecie, ale też w przestrzeni publicznej, jak pokazują wyniki rozmaitych badań, pojawia się we wszystkich sferach życia (przede wszystkim w przestrzeni publicznej oraz w mediach) i jest zjawiskiem mającym tendencję rosnącą, co jest uwarunkowane splotem wielu czynników. Obiektem mowy nienawiści są w zasadzie wszystkie grupy mniejszościowe, jednak mniejszości narodowo-etniczne, obok seksualnych, są szczególnie narażone na taką formę przemocy.</p> <p>Fundacja Wiedza Lokalna od kilku lat prowadzi monitoring mowy nienawiści na forach internetowych i regularnie publikuje raporty z monitoringu. Fundacja Nigdy Więcej również regularnie publikuje wyniki prowadzonego przez siebie monitoringu. Dostępne są również opracowania Zespołu ds. Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii MSWiA.</p>

	etnicznej/rasowej/narodowej c) Mowa nienawiści w Internecie.	Prawa Antydyskryminacyjnego	<p>Jest to temat możliwy do zbadania, aczkolwiek z pewnymi ograniczeniami – możliwe jest badanie częstości występowania mowy nienawiści w niektórych obszarach (trudno sobie wyobrazić takowe w miejscu pracy), ich treści, reakcji administratorów stron www, organów ściągania i orzeczeń sądów. Trudne, o ile niemożliwe, są do zbadania „intencje” osób posługujących się mową nienawiści. Trudne też do zbadania w krótkim czasie są konsekwencje zjawiska.</p> <p>Wyniki tego typu badań mogą pozwolić na identyfikację grup/miejsc, w których natężenie zjawiska jest szczególnie wysokie i podjęcie adekwatnych działań na rzecz redukcji jego skali. Mogą mieć również efekt świadomościowy dla przedstawicieli organów ściągania i wymiaru sprawiedliwości.</p>
3.	Dyskryminacja Romów w dostępie do opieki zdrowotnej	Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego	<p>Wykluczenie społeczne i marginalizacja mniejszości romskiej w krajach UE w obszarach zatrudnienia, edukacji, dostępu do dóbr i usług oraz usług medycznych (http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_health_en.pdf) zostało stosunkowo dobrze udokumentowane i przyjmuje się, że jest to grupa społeczna, którą szczególnie dotyka problem dyskryminacji i jej konsekwencji (http://www.romowie.com/raport.pdf).</p> <p>Sytuacja, w jakiej znajduje się mniejszość romska jest szczególnie niekorzystna w porównaniu z innymi grupami obywateli, w tym także z innymi mniejszościami. Część społeczności romskiej nadal żyje w głębokim ubóstwie i nie ma realnych możliwości poprawy swojej sytuacji. Niski poziom wykształcenia (a w licznych przypadkach także analfabetyzm) oraz brak kwalifikacji zawodowych niezbędnych do podjęcia konkurencji na rynku pracy przyczyniają się do marginalizowania i wykluczania członków tej grupy z życia społecznego. Osoby narodowości romskiej szczególnie narażone są także na dyskryminację oraz akty agresji o podłożu rasistowskim. W dalszym ciągu problemem pozostaje zapewnienie dzieciom narodowości romskiej należytego dostępu do edukacji. Brak informacji, czy istnieje opracowanie dotyczące poziomu dyskryminacji Romów w dostępie do opieki zdrowotnej.</p> <p>Sytuacja zdrowotna tej grupy jest możliwa do zbadania metodami ilościowymi, choć niewątpliwie jest to zbiorowość trudnodostępna, badaczami musieliby być przedstawiciele tej mniejszości, a schemat doboru próby musiałby uwzględniać jakość operatu losowania). Jakość usług i sposób traktowania pacjentów mniejszościowych przez pracowników służby zdrowia można zbadać metodą „tajemniczego klienta.” Z kolei dostęp do usług medycznych jest bardzo trudny do pomiaru ilościowego, można natomiast zmierzyć poziom wiedzy wśród personelu medycznego na temat odpowiednich przepisów.</p> <p>Wyniki takiego badania mogą posłużyć jako podstawa opracowania odpowiednich działań skierowanych zarówno do grupy mniejszościowej, jak i pracowników systemu opieki zdrowotnej.</p>
4.	Dyskryminacja ze względu na kolor skóry, pochodzenie etniczne i narodowość – badanie	Stowarzyszenie Interwencji Prawnej	<p>Różne źródła wskazują na to, że tzw. under-reporting incydentów dyskryminacji w dużej mierze wiąże się z reakcjami funkcjonariuszy Policji, Straży Granicznej i innych służb mundurowych. Doświadczenia organizacji pozarządowych wskazują także na wysoki poziom lęku wobec kontaktów z tymi służbami wśród przedstawicieli mniejszości (nie tylko wyróżnionych na podstawie przesłanki pochodzenia narodowo-etnicznego). Ze względu na naturę problemu trudno jest określić skalę zjawiska. Przeprowadzono wiele szkoleń wśród tej grupy przedstawicieli grupy większościowej, zbadano także stosunek do ofiar handlu ludźmi wśród Straży Granicznej (Koss-Goryszewska, 2013). Brak informacji o istnieniu opracowań, w których podjęto się pomiaru postaw tej grupy.</p>

	<p>uprzedzeń funkcjonariuszy Straży Granicznej i Policji, ich przyczyn i skutków</p>		<p>Pomiar postaw jest jak najbardziej możliwy. Trudność wiąże się z badaniem przyczyn takich postaw (podane w opisie tematu czynniki mogą dostarczyć podstaw do mówienia o korelacjach, nie zaś o przyczynach) i konsekwencjach (postawa nie musi przekładać się na zachowanie; czynnikiem pośredniczącym jest chociażby przyzwolenie społeczne na dany typ zachowań...).</p> <p>Wyniki takiego badania mogą stanowić punkt wyjściowy do planowania, a następnie ewaluacji efektywności rozmaitych działań szkoleniowych i nastawionych na zmianę postaw i zachowań wśród tej grupy odbiorców.</p>
<p>5.</p>	<p>Dyskryminacja cudzoziemców na rynku pracy</p>	<p>Helsińska Fundacja Praw Człowieka</p>	<p>Prawdopodobieństwo wystąpienia dyskryminacji ze względu na pochodzenie etniczne i kolor skóry zależy od kilku czynników, między innymi od przynależności do konkretnej grupy etnicznej i/lub koloru skóry, od sytuacji na rynku pracy, od geograficznej lokalizacji pracodawcy, od wielkości przedsiębiorstwa oraz od kosztów, jakie muszą ponieść pracodawcy w przypadku, gdy zostaną uznani winnych dyskryminacji. Co więcej, dyskryminacja na rynku pracy może dotyczyć wielu etapów – rekrutacji, przypisywania do stanowiska, wynagrodzeń, oferowanych warunków pracy etc. Trudno zatem jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie bez wiedzy, o której formie i jakiej grupie cudzoziemców mówią autorzy projektu.</p> <p>Z badań ISP wynika, że przynajmniej w rekrutacji skala problemu ogółem (niezależnie od wymienionych wyżej czynników) wynosi około 16%, co oznacza, że przynajmniej w 16 przypadkach na 100 cudzoziemiec jest gorzej traktowany. Jakościowe badania SIP dostarczają z kolei ilustracji tezy, że cudzoziemcom oferowane są też niższe płace i gorsze warunki pracy (ze względu na jakościową metodę badania trudno jednak określić jaka ilościowo jest skala tego zjawiska). Dane PIP również wskazują, że obok zatrudniania „na czarno” gorsze warunki pracy są jedną z najczęściej występujących form łamania przepisów. O ile jednak da się określić jaka jest skala problemu dyskryminacji w rekrutacji (przynajmniej niektórych grup cudzoziemców), o tyle inne formy dyskryminacji na rynku pracy nie zostały poddane systematycznej analizie.</p> <p>W zgłoszonym projekcie pojawiają się dwa tematy – skali dyskryminacji i jej przyczyn. Jeśli chodzi o rekrutację, to istnieją sprawdzone metody pomiaru jej skali. Jeśli chodzi o inne formy dyskryminacji, to problem pomiaru jest istotny, gdyż brakuje zbiorów danych dotyczących stanowisk, zarobków, awansów itp. pracowników cudzoziemskich. Jeśli zaś chodzi o przyczyny (na marginesie, dyskryminacja z niewiedzy też jest rzeczywistą dyskryminacją), to ich zbadanie może mieć tylko charakter pośredni.</p> <p>Opracowanie właściwych działań skierowanych do pracodawców, jak i grupy mniejszościowej wymaga właściwej diagnozy, a taką mogą stanowić odpowiednio przeprowadzone badania. W dużej mierze zarówno badania zostały przeprowadzone, jak i sformułowane zostały rekomendacje.</p>
<p>6.</p>	<p>Dyskryminacja bezpaństwowców – jakie przyczyny?</p>	<p>Helsińska Fundacja Praw Człowieka</p>	<p>Trudno określić prawdopodobieństwo wystąpienia problemu - z jednej strony wiadomo bowiem, że sytuacja osób bezpaństwowych jest ze względów formalnoprawnych szczególnie trudna, zatem prawdopodobieństwo tego, że będą one ze względu na swój status doświadczać problemów jest stu procentowe. Z drugiej strony we wniosku pojawia się kwestia dyskryminacji ze względu na pochodzenie etniczne, religię, płeć czy przekonania polityczne, o których implicite – skoro pojawiły się we wniosku – zakłada się, że wchodzi w interakcję ze statusem bezpaństwowca tak, że łącznie przyczyniają się do gorszego traktowania tej grupy. Nie znam żadnego opracowania wskazującego na taki</p>

			<p>efekt interakcji, nie wiem też, jaka jest struktura grupy bezpaństwowców ze względu na cechy społeczno-ekonomiczne w Polsce.</p> <p>Jedyne znane mi badanie w Polsce zostało przeprowadzone przez Fundację Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć i wyczerpująco opisuje trudności wynikające z przepisów prawnych, a także niezbędne kroki mające na celu poprawę sytuacji tej grupy.</p> <p>Jest to temat możliwy do zbadania, aczkolwiek (1) badanie ilościowe sytuacji bezpaństwowców pozwalające na jakiegokolwiek generalizację jest niezwykle trudne ze względu na praktyczny brak możliwości losowego doboru próby do takiego badania; (2) badania jakościowe nie dają możliwości uogólniania wyników na całą populację, pozwalają jedynie wydobyć obszary/dziedziny problemów, które w świadomości badanych są istotne.</p> <p>Wyniki takiego badania mogą zarówno stanowić podstawę do podjęcia odpowiednich działań przez decydentów politycznych, jak i zwrócić uwagę osób bezpośrednio zaangażowanych w pomoc integracyjną dla osób bezpaństwowych.</p>
7.	Dyskryminacja i wykluczenie uchodźców w poszczególnych obszarach życia społecznego	Zespół Poznańskiego Centrum Praw Człowieka INP PAN	<p>Wykluczenie i marginalizacja uchodźców w różnych sferach życia społecznego są faktem. Szereg dotychczas przeprowadzonych badań dostarczyło dowodów na to, że dotyka ich dyskryminacja bezpośrednia, instytucjonalna i systemowa. Źle funkcjonujący system wsparcia integracji uchodźców sprawia, że ich szanse na sukces integracyjny są niewielkie.</p> <p>Na koniec 2012 roku w Polsce ważne karty pobytu posiadało 8091 osób z ochroną uzupełniającą lub statusem uchodźcy, a 849 miało posiadało zgodę na pobyt tolerowany. Biorąc pod uwagę systemowe źródła wykluczenia oraz udokumentowane istnienie zjawiska dyskryminacji bezpośredniej związanej z pochodzeniem etnicznym tych osób (przede wszystkim Czeczenia) można przyjąć, że problem dotyczy większości z nich.</p> <p>W dużej mierze temat ten został przebadany - istnieją opracowania UNHCR, Stowarzyszenia Interwencji Prawnej, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Instytutu Spraw Publicznych, Instytutu na Rzecz Państwa Prawa, Fundacji na rzecz Różnorodności Społecznej dotyczących prawnych i społecznych przyczyn wykluczenia i dyskryminacji w edukacji, na rynku mieszkaniowym, w dostępie do ochrony zdrowia, na rynku pracy (aczkolwiek te badania w przypadku uchodźców miały najmniej systematyczny charakter), przez administrację publiczną.</p> <p>Proponowany temat jest jak najbardziej możliwy do zbadania. W opisie pojawia się jednak kilka wątków (efektywność przepisów, postawy), więc warto podkreślić, że jeśli rzeczywiście ma on dotyczyć relacji pomiędzy rozwiązaniami prawnymi, praktyką, postawami i sytuacją grupy wykluczonej w Polsce, to jest to projekt na lata. Adekwatne metody badania nie są możliwe do zarekomendowania bez doprecyzowania celów i obszarów badania.</p> <p>Na podstawie przesłanego materiału wnioskuję, że badanie miałyby polegać przede wszystkim na porównawczych analizach przepisów prawnych oraz orzecznictwa. Wyniki takiej analizy mogą stanowić wskazówkę przede wszystkim dla decydentów politycznych co do pożądanых zmian w prawie, nie wydaje mi się natomiast, żeby miały mieć szczególny wpływ na funkcjonowanie organizacji bądź instytucji zajmujących się tym problemem, ponieważ w większości przypadków są one ich świadome.</p>